

Men. XIX), però també en cat. or., en la qual es podria veure una romanalla de l'antic *volentat* amb metàtesi vocàlica, però més aviat pot ser dissim. de *voluntat*. Per al concepte precís de 'voluntat' segons la filosofia, veg. Coromines (*J. d. St. Pol, O. C.*, 828a17, i cita a **TELEOLÒGIC**).

Quan trobem escrit *voluntat* antigament no estem segurs que no sigui mera grafia llatinitzant per *volontat*, com avui es pronuncia en part del cat. occid., com sigui que en ll. la u era breu, i aquesta era la forma més corrent en oc. ant.; d'aquí s'extragué un adjectiu *volon* 'desitjós, enamorat', en oc. ant. i ross., format sobre *volontat* per analogia proporcional amb *volent*, part. actiu de *voler* segons la fórmula *volentat* : *volent* :: *volontat* : *volon(t)*. Poc freqüent en llengua d'oc, però il·lustrat pels bells versos i famosos de Ventadorn: «Ai las! tan cujava saber / d'amor, e tan petit en sai! / quar eu d'amar no-m puesc tener / celieys d'on ja pro non aurai: / toyt m'a mon cor, e toyt m'a mé / e se mezeis e tot lo mon, / e quan sí-m tolç, no-m laisset re / mas dezirier e cor *volon*» (Appel, *Chr.*, 17); la poca freqüència en oc. ve ara reforçada per un testimoni de les *VidesR*: «enayxi l'Esperit Sant és laus, so és, *volon* a escampament de si», f° 116v2, sobre el qual, però, convé tenir en compte la nota 134 al text, i la del vol. I, p. 212.

Derivat de *VOLUNTAS* era *VOLŪNTARIUS*, -A, -UM, 'el qui té voluntat', d'on el cat. ant. *volenter*, -era, 'que fa (una cosa) de bona gana': com que era adjectiu usat amb caràcter predicatiu junt amb el nom i el verb de què el nom era subjecte, prengué aviat caràcter adverbial, però de primer tenia encara categoria d'adjectiu: «Natana --- tot dia stava en l'esgleya en oració, e ajudava *volentera* a la sacristana», «un rey, molt poderós de thesaur e de gents, cassava *volenter* ---», Lull (*Blanq.*, *NCl.* I, 139.11; *Merav.*, *NCl.* I, 124).

Caràcter adj. que restà clar prou temps: «acordaren de servir llur jurament e de no consentir --- en aquella demanda; mas estec --- contesa qui faria la resposta al Rei, car temia cascun --- per les menaces ---; e hac-n'hi un --- apellat Francesc Vinatea, qui dix així: —Yo faré aquesta resposta *volenter*, per honor de Déu e --- de la Ciutat ---», Eiximenis (*Dotzèn*, § 628, *NCl.* VI, 89.5); «la regina Ginebra --- t regardà *volantera*», «donzela, qui sots vós qui axí *volantera* m'ic gitarets d'e<s> sí si yo-n <v>hul<l> exir?», Reixac (*Questa*, 92.25, 78.32). Mot comú amb l'oc. i fr. *volontier*/*-entier* (també italià, i en cast. ant. *volenter*, *-onter*, *S.* XIII, en forma manllevada del cat., o altrament influïda pel gal·lo-romànic).

A causa de la construcció sempre predicativa, i generalment tan pròxima al verb com al seu subjecte, tot seguit adquirí sentit adverbial, i, ajuntant-se-li la «s adverbial», es convertí netament en un adverb; encara sovint alternant, en el *S.* XIII i més tard, amb el paper adjectiu: «la dona comptava *volentera* les paraules, e les dones les ohien *volenters*» (*Blanq.* I, 151.20); i observem que, en el segon passatge citat de la *Questa*, *volentera* ja va traduïnt el mot *volentiers* del model francès.

Ja apareix així en documents de mj. *S.* XIII: «jo-n iré *volenters* a coneguda d'un om savi», doc. de Segarra de 1230-51; «fariets ---? —Oc jo, *volenters*», doc. d'Alt Cardener a. 1250 (PPujol, *DocVgUrg.*, 12.6, 15.27).

Una altra forma d'estereotipació fou l'ús de la forma *volentera*, del fem., convertida en adv. igual a *volenters* (hi ajudarien els duplicats, com *sots/sota*, *fors/fora*, *doncs/donca*, -ques), igualment parlant d'homes que de dones: «Lo maestre li dix: —Sényer, per ma fe, *volentera* vos en diria la veritat, si sabia que no us fos greu», *Senescal d'Egipte* (*NCl.* XLVIII, 149); és cosa predilecta dels traductors del *Decam.* de 1429 (encara que també s'hi troba la forma comuna: «pregà-l que-l menàs a casa sua --- la qual cosa Jacomino féu molt *volentés* v, § 5, 315.31); però *volentera* a cada pas: «Roger rient dix: —molt *volentera* ho faré», i aquell mateix Jacomino deia després: «si ho fa, jo ho faré molt *volentera*», i així pertot: «lo valent hom, lo qual se dolia molt del dan de Aldobrandino, *volentera* donà orelles a les paraules del pelegrí» (v, § 5, 320.12f., 315.13; III, § 7, 197.32); *volentera* tradueix l'adverbi it. *volentiere* en alguns d'aquells passatges (i de nou *volentera* III, § 10, 218.9f., § 7, 199.22 = it. *volentieri*, ed. 1961, 215.21).

O bé es referen, amb la forma pròpia dels adjectius, o dels adverbis, *volenteros* (-ont-), *volentrosament* (*Lleures*, 296). En el poema juvenil d'Eiximenis alternen primitiu i derivat: «que cal que-l cor pur haja / la donzell' e nedeu: / no oir leja paraula / ne *volenter* trufar, / ne <sovén> ab los hòmens / <no deu ella> parlar / --- ne trop *volenterosa* / deu ésser a ballar, / majorment lla hon hòmens / haja, ne a burlar, / n'ésser trop <graciosa> / tot hom a 'companyar / ---» (a penes prosificat en *Ll. d. l. Dones*, § 29, *EntreDL* I, 190, 11b, 12a). «Si trobes plaer que jo muyra, tantost morté *volentrosament*, BMetge (*Valter e Griselda*, *NCl.*, 31.28). I amb assimilació progressiva: «Jh. Ct. *volontrosament* avia sufferta passió --- cor El la sua passió viu abans que la recebés, e als dicípols esdevenidora la dix, a éls dién ---», *VidesR*, 7r1. Registrats pels lèxics més antics: *volenterosa* dicc. rims JMarc, *-lenterosa*, Aversó, § 419, *volunter*, -ters, trad. «gern» dicc. cat.-al. de 1502 (§ 2108), *volentós*, JMarc, Aversó, § 1493 (però llavors quedaren antiquats, i ja no figuren en Busa-N. ni OPou etc.).

Mentrestant s'havia reprès, en versió ben llatina, *voluntari*, -ària; ja en JoMartorell en la forma moderna: «massa *voluntàries* suplicacions» (Ag. III, 198.2f.; id., cap. 206); i JRoig: «per un diner / molt regategen / --- / quant han darien / pel que no tenen; / per no-res venen / lo necessari, / pel *voluntari* / poder comprar / e renovar / lo que bé-ls vé» (*Spill*, 602); i ja Ausiàs: «l'om contra Mort --- va sens ferea; / en loc secret, hon Déu és secretari, / lo leó fort comet, o bètia fera, / o perill gran de qualsevol manera, / almenys no fuig si no n'és *voluntari*; / o, si en defuig, dolor après l'agreuja / ---» (cxii, 18b, *NCl.* v, 14); i en variant de transacció amb el mot antic: *despeses volentàries*, *plaers volentaris* ja en els *CostTort.*, i en